

2020 – DOSARELE PATRIMONIULUI (LVIII):

Johannes Honterus, primul cartograf! - Capitala Sibiu, oraș prevestit ...

cârmuit cu atâta înțelepciune ... - unde e Biblioteca Corviniana?

- Bagă de seamă, amice!

2020
Anul omagial
ai
pastoratiei
părinților și copiilor

1498 VIGILATE ET ORATE.
- JOHANNES HONTI. **1549**

Johannes Honterus
Veche gravură de lemn

1532
Chorographia Transylvaniae Sybembürgen

Unde a dispărut Biblioteca Corviniana? (1458-1526)

1547 Brașov prima bibliotecă din România?

30 pictori, scribi și gravori la curtea regelui Matei Corvin

1543 - Brașov - cea mai veche tipăritură germană din România

primul cartograf din România

Veghează și roagă-te!
Vigilate et orate!
Dosarele patrimoniului (LVIII)

Eu întotdeauna mi-am imaginat paradisul ca pe un fel de bibliotecă!
Jorge Louis Borges

Pe o gravură de lemn s-a păstrat și imaginea marelui umanist și reformator Johannes Honterus (1498-1549), considerat **primul cartograf de pe teritoriul României**. În partea superioară apare un logo, care este valabil și acum, după aproape jumătate de mileniu: “**Vigilate et orate**” - “**Veghează și roagă-te**”, multe momente din viață fiind sub semnul destinului.

Știm că Honterus a învățat arta tipografiei și a gravurii în lemn, tot în centrul umanismului european (Basel). Pe harta sa - „**Chorographia Transylvaniae Sybembürgen**”, tipărită în 1532 - apar schițate grafic, foarte sugestiv imaginile cetăților și orașelor, valoarea documentară a acestei hărți fiind incontestabilă. Versurile inserate în una din casete (de pe hartă) fac referire atât la originea sașilor, veniți din regiunea Rinului și Moselei (afirmație confirmată de cercetători, prin comparația dialectelor) cât și la îngrijorările comunităților transilvănene, generate de consecințele împărțirii regatului Ungariei între imperiul otoman și Casa de Habsburg din Austria. Amintim că pierderea bătăliei de la Mohacs (1526) a declanșat și luptele pentru tron, între Ioan Zápolya și Ferdinand de Habsburg. Reproducem traducerea Valeriei Căliman, din lucrarea istoricului Gernot Nussbächer (sursa: Johannes Honterus viața și opera sa în imagini, 1977): «Nu eram partea puțin cultivată a țării germane,/ Când ne deschise destinul noi căi ale vieții./ Am urmărit vâlvătaii de trăiri bogate-n prefaceri/ Azi ne apasă povară de rug și de flăcări./ Fără să știm ce ne-așteaptă, rămâne-

vom vreme-ndelungă/ Încercuiți de neajunsuri și griji fără număr./ Bagă de seamă, amice, oricât te încântă-nceputul./ Totuși privește cu teamă sfârșitul ce-adastă».

Reproducem și textul apărut în „**Cosmografie**” (ediția 1541/1542): «...Sibiul cu-naltele ziduri,/ Apoi Brașovul-orașul Corona - la poalele Tâmppei./ Al Europei oraș urmând azi Reforma creștină/ Razele soarelui la răsărit îl salută ca primul».

În aceeași lucrare se face referire la descrierea Sibiului, făcută de Georgius Reicherstorffer (traducerea Maria Holban, lucrarea „**Călători străini despre țările române**”): «**Capitala Sibiului, oraș preavestit** care își ia numele de la râul Cibin, se mai numește și **Hermannstadt**, cu un nume care nu e nepotrivit (căci vine) de la **Hermann, primul întemeietor al acestui oraș**. Așezat în loc de șes, nu e stingherit de nici un soi de munți care să-l domine și să-l împiedice să se desfășoare într-o minunată lărgime. E întărit cu două rânduri de ziduri și înconjurat de șanțuri foarte adânci, și de jur împrejur cu iazuri și canale nu puține, răspândite pe o suprafață mare. Și este înfrumusețat și împodobit cu clădiri mărețe, având printre ele turnuri și întărituri (așezate) la locul lor și rândul lor, iar biserica sa parohială ... atrage (toate) privirile. Aici se strâng anual grâne în gropnițe săpate în pământ pentru a se păstra pentru mulți ani în vederea unor vremuri de lipsă de bucate. Și nici nu lipsesc mori de grâu așa fel făcute încât să nu poată prin nici un meșteșug fi cuprinse de dușmanii ce ar plănuși să înfometeze orașul ... Peste tot locul, prin toate cartierele orașului curge un râu cu apa cea mai lină.

Orașul este cârmuit cu atâta înțelepciune de dregătorii (săi), încât nu ușor i-ai putea prefera alt (oraș) ...».

La solicitarea primarului, Johannes Honterus revine în Kronstadt (Brașov) în anul 1533, întreaga lui activitate reprezentând un moment important în istoria acestei cetăți și a Transilvaniei. Toate acțiunile sale sunt înscrise cu litere de aur în istoria sașilor: a fondat gimnaziul săsesc din Brașov, a înființat o tipografie și o fabrică de hârtie (1546) și nu în ultimul rând a fost reformatorul religios al sașilor din Transilvania, din tipografia sa ieșind „**Cărticica de reformă pentru Brașov și Țara Bârsei**” („Reformationsbüchlein für Kronstadt und das Burzenland”) și „**Regulamentul bisericilor tuturor germanilor din Transilvania**” („Kirchenordnung aller Deutschen in Siebenbürgen”). Aici s-a publicat, în 1543, cea mai veche carte în limba germană, lucrarea „**Cîntecele bisericesti**” ale predicatorului brașovean Andreas Moldner. Fără a fi jude sau magistrat, realizările sale au fost cu totul deosebite. Remarcăm și implicarea în domeniul educației; el ocupându-se cu reorganizarea vechii școli (atestată la 1388) orășenești de limbă germană, ceea ce a permis construcția (pe locul unei mănăstiri) a unei noi clădiri școlare (1541). În aceeași lucrare a istoricului brașovean se consemna: «”Diarium-ul (jurnalul) cronicarului Paulus Bencker arată: „Potrivit îndrumărilor domnului magistru Johannes Honter, în 1547 a fost ridicată la Brașov „**Libraria**” sau „**Bibliotheca**”, de către domnul Johann Benckner, jude” (...) Noua clădire a bibliotecii adăpostea la parter locuințele rectorului și ale colaboratorilor săi. Biblioteca era numită în graiul populației săsești „**Liberei**” din latinescul „**libraria**”, despre ea îi scria Honterus teologului și cosmografului Sebastian Münster, ... „**Se găsește în acest oraș o bibliotecă, de curând clădită; alta la fel nu se mai află niciunde în Polonia ... după distrugerea bibliotecii lui Matei Corvin**” (din Buda, în 1526).

Era prima clădire din Transilvania ridicată anume pentru a fi bibliotecă. În Regulamentul școlar făcut de Honter în 1543 sunt cuprinse cele mai vechi instrucțiuni de funcționare a unei biblioteci, din țară. Clădirea bibliotecii, cu bogatul ei fond au fost nimicite în **marele incendiu al Brașovului, la 21 aprilie 1689. S-au păstrat numai 26 de volume,...».**

Cu gândul la distrugerea - în incendiu - a Bibliotecii lui Honterus, am descoperit cugetarea scriitorului argentinian Jorge Louis Borges: „**Eu întotdeauna mi-am imaginat paradisul ca pe un fel de bibliotecă!**”! **Câte „colțuri de paradis” au dispărut în negura veacurilor? Câte lucrări, despre istoria noastră comună, au dispărut?**

Istoria lăcașurilor de cultură scrisă din Transilvania amintește prea puțin de biblioteca mănăstirii cisterciene din Igrîș (cu o filie la Cârța) - prima atestată documentar, urmată de biblioteca medievală a călugărilor benedictini (fiind păstrat un inventar din 1427). Există semnale că se păstrează - în stare originală - unicul interior de bibliotecă medievală din țară (din 1455), ctitorit de Ioan de Hunedoara. În context, cititorii „Tribunei” ar trebui să cunoască odiseea „**Bibliotecii Corviniana**” (Buda), întemeiată de regele Matei Corvin, cunoscut ocrotitor al culturii și artelor. Timp de 32 de ani, în perioada 1458 (după încoronarea ca rege al Ungariei) și moartea sa (prin otrăvire, în 1490), a cumpărat între 2500 – 5000 (!) de manuscrise și cărți, fiind pasionat de bibliofilie și astronomie. A fost considerat unul din cei mai bogați oameni din Europa. La curtea sa avea permanent 30 de pictori, scribi și gravori (după mărturia lui Olahus), în atelierile sale legându-se cărți (în piele și mătase), iar în castelul din Hunedoara recondiționându-se manuscrise vechi. Imediat după moartea lui, biblioteca „**Corviniana**” s-a destrămat, văduva Beatrice de Aragon luând piese valoroase, în retragerea la Neapole. În 1501, această parte se risipește, odată cu invadarea orașului de francezi. În 1526, după bătălia de la Mohacs, restul bibliotecii din Buda este devastată de turci, lucrări de valoare fiind duse la Istanbul; ambasadorul francez la „**Sublima Poartă**” a salvat o parte, cumpărându-le (la ordinul regelui Francisc I), acestea îmbogățind - în prezent - Biblioteca Națională a Franței.

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-dosarele-patrimoniului-lviii-johannes-honterus-primul-cartograf-capitala-sibiu-oras-preavestit--carmuit-cu-atata-intelepciune--unde-e-biblioteca-corviniana-baga-de-seama-amice-153237.html>

În: Tribuna, 23 iulie 2020